



**МАРКЕТИНГ ОСВІТИ В УМОВАХ
ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ**

EDUCATION MARKETING IN THE CONTEXT
OF GLOBALIZATION CHALLENGE

27. Основні показники діяльності вищих навчальних закладів України на початок 2009/10 навчального року : стат. бюл. / Держкомстат України; відп. за вип. І.В. Калачова. – К., 2010. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

28. <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/347/2002>

29. <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/347/2002?test=XX7MfyrCSgkydpKlZiljWlcpHI4Hks80msh8le6>.

1.3. Створення та активізація діяльності наукових парків: імплементація сучасних маркетингових інструментів в системі освіти України

Наукові та технологічні парки не лише в розвинутих, але й країнах, що розвиваються, стають невід'ємною частиною економічної системи. Вони є інструментом стимулювання промислового виробництва, залучення інвестицій, збільшення зайнятості населення, вирівнювання економічного розвитку регіонів. Загалом, ідея індустриальних парків є досить перспективною та економічно вигідною як для підприємств, так і для держави. Україна, яка відчуває гострий дефіцит інвестиційних ресурсів та має деформовану структуру промисловості, має активно розвивати систему індустриальних парків. Доцільною видається реалізація політики створення індустриальних парків в три етапи:

1. Розробка чіткої зрозумілої концепції розвитку індустриальних парків. Вона має бути своєрідним проєктом з демонстрацією затрат та вигід державі та бізнесу, а також містити дієві механізми створення індустриальних парків, максимально наближеними до української практики.

2. Прийняття Закону України про проведення низки пілотних проєктів на одній із депресивних територій. Цей проєкт має стати «промо-роликком» для інвесторів, який сформує певні позитивні очікування.

3. На основі аналізу функціонування парків в українських умовах формування законодавчої бази для широкого застосування індустриальних

парків на території України.

Поступове реформування економіки України на шляху інтеграції в єдиний європейський простір неможливе без якісних змін у виробничій сфері, які б базувалися на інноваціях як принципово нових рішеннях, сприяючих динамічному розвитку, добробуту, конкурентоспроможності, підприємницької активності.

Україна за індикаторами інноваційного табло Євросоюзу є новатором, що тільки формується зі значенням зведеного індексу 0,206, випереджаючи Болгарію (0,175). Найближчим конкурентом, якого Україна може наздогнати, є Румунія (0,219). Загалом же значення зведеного індексу інновацій для України є однієї меншим за середнє по країнах ЄС (0,544) [1, с.35]. Тому інноваційні технології та підходи, проблеми впровадження їх в практику дедалі більше привертють увагу не тільки науковців, а й лідерів бізнесу та політичних діячів.

Інноваційний розвиток можливий в певному просторі – підприємство, регіон, країна – враховуючі специфіку цього простору, інфраструктурну компоненту, систему комунікацій, взаємозв'язок із зовнішнім середовищем. Важливим є сприятливі умови співпраці економічних агентів в інноваційній сфері, і як свідчить світовий досвід, для вирішення цієї задачі ефективним є створення наукових парків.

Курс на поширення інновацій через наукові парки передбачено в таких урядових документах, як «Стратегія інноваційного розвитку України на період до 2019 року» та «Стратегія інноваційного розвитку України на 2010-2020 роки в умовах глобалізаційних викликів» [2]. Також цьому питанню приділено багато уваги в Національній доповіді «Інноваційна Україна 2020» [1], виданою Національною академією наук України. В цих джерелах комплексно розглядається розбудова інститутів трансферу технологій, мережевих структур та створення умов їх діяльності, окремо виділяється аспект «розумної спеціалізації» та конкретизують перспективи створення інноваційних технологічних платформ. Однак в цих документах дуже фрагментарно та поверхово розглядаються питання ефективної співпраці між вищою школою та

УДК 330.52:339.138:37
М 26

Друкується відповідно до рішення Вченої ради Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

Рецензенти:

Отенко В.І. – проректор з науково-педагогічної роботи Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця, професор кафедри менеджменту та бізнесу, заслужений працівник освіти України, доктор економічних наук, професор;
Покатаєва О.В. – перший проректор Класичного приватного університету, м. Запоріжжя, доктор економічних наук, професор;
Денисенко М.П. – професор кафедри підприємництва Київського національного університету технологій та дизайну МОН України, доктор економічних наук, професор.

М 26 Маркетинг освіти в умовах глобалізаційних викликів [Текст]: [Монографія] / За заг. ред. проф. Хамініч С.Ю.; Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара. – Дніпро: Вид-во "Новаідеологія", 2020. – 210 с.

ISBN 978-617-7068-62-3

Колективна монографія присвячена дослідженню сучасного стану та проблемам маркетингу освіти в сучасних умовах впливу глобалізації на суспільство, а також пошуку ефективних напрямів їх вирішення.

Рекомендується для науковців, аспірантів і викладачів закладів вищої освіти, працівників органів державного управління освіти та місцевого самоврядування.

Матеріали друкуються в авторській редакції. Автори несуть відповідальність за достовірність інформації, що включено до монографії.

Дніпровський національний
університет імені Олеся Гончара,
2020 р.

Зміст

ВСТУП	9
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ РИНКУ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ	13
1.1. Концептуальні засади освіти в умовах глобалізаційних викликів: теоретичний аспект	13
1.2. Інституційні трансформації системи освіти в національній економіці: зарубіжний досвід та перспективи для України	24
1.3. Створення та активізація діяльності наукових парків: імплементація сучасних маркетингових інструментів в системі освіти України	40
РОЗДІЛ 2 МЕТОДИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ МАРКЕТИНГУ ОСВІТИ	62
2.1. Академічна мобільність студентів як напрям трансформації вищої освіти	62
2.2. Деякі аспекти підвищення рівня теоретичної підготовки студентів-маркетологів	73
2.3. Інституціональне забезпечення організації інноваційної роботи викладача при підготовці маркетологів для органічного агробізнесу	84
РОЗДІЛ 3 ІННОВАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РИНКУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ	91
3.1. Сучасні напрями інноваційної діяльності в Україні в умовах глобалізаційних викликів	91
3.2. Інституціональне забезпечення інновацій у сучасному вимірі	100
3.3. Цільові орієнтири конкурентоспроможного забезпечення стратегічного інноваційного розвитку компаній	110
РОЗДІЛ 4 МЕНЕДЖМЕНТ ОСВІТИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	125
4.1. Формування стратегії управління освітою в умовах глобалізації	125
4.2. Освітній потенціал в контексті маркетингу освіти	134
4.3. Інноваційне середовище на ринку маркетингу освіти	145

освіти і ключових проблем маркетингу освіти з урахуванням сучасних політико-економічних і соціальних факторів мікро- та макросередовища, тенденцій розвитку світового господарства, впливу глобалізаційних процесів тощо.

Шлях у майбутнє людства полягає через усвідомлення ролі освіти сьогодні.

Представлена монографія підготовлена колективом авторів, які досліджують проблематику маркетингу освіти в умовах глобалізаційних викликів, зокрема: Хамініч О.В. (підрозділ 1.1); Хамініч С.Ю. (вступ, підрозділи 1.1; 3.2; 5.2); Гальцова О.Л. (підрозділ 1.2); Трохимець О.І. (підрозділ 1.2); Жиленко К.М. (підрозділ 1.3); Халатур С.М. (підрозділ 1.3); Гнатишин Л.Б. (підрозділ 2.1); Прокопишин О.С. (підрозділ 2.1); Дранус Л.С. (підрозділ 2.1); Ульянова Л.П. (підрозділ 2.2); Білоткач І.А. (підрозділ 2.3); Чижов С.В. (підрозділ 3.1); Матвієць М.В. (підрозділ 3.2); Македон В.В. (підрозділ 3.3); Костюк М.Г. (підрозділ 3.3); Сокол П.М. (підрозділи 4.1; 4.2; 4.3); Храпкіна В.В. (підрозділ 4.1); Бабіч А.Д. (підрозділ 4.1); Курбацька Л.М. (підрозділ 4.2); Півоварова О.Б. (підрозділ 4.3); Крючко Л.С. (підрозділ 4.3); Багорка М.О. (підрозділ 5.1); Писаренко В.В. (підрозділ 5.1); Волкова Н.В. (підрозділ 5.2); Смирнова Т.А. (підрозділ 5.3).

Монографія рекомендується для науковців, аспірантів і викладачів закладів вищої освіти, працівників органів державного управління освіти, місцевого самоврядування та всіх, хто цікавиться проблематикою маркетингу освіти в умовах глобалізаційних викликів.

Колектив авторів сподівається, що їх внесок у розв'язання поставлених завдань сприятиме помітним зрушенням у формуванні ефективного ринку освітніх послуг, управлінням освітою, піднесенню рівня української економіки та підвищенню рівня життя.

*Education is the face of the mind
(Kay-Cavus, Persian writer)*

INTRODUCTION

The integration of Ukraine into the world, the democratization of social life, the impact of globalization processes on the formation of the national development strategy of the country requires a new understanding of education and modern methods and approaches to its management.

The current economic conditions in the market of goods and services testify to the objective necessity of the development of education marketing as a prerequisite for building an innovative paradigm for improving the quality of life in a modern business environment.

Education in a globalized world is one of the fastest growing sectors of the economy. Demand and supply of services in the educational market is increasing every day. The main purpose of education marketing is not to make a profit, but first and foremost – to achieve social impact.

The problem of management education, marketing in the market of educational services, business philosophy was considered by many well-known both Ukrainian and foreign scholars. But, despite the presence of a large number of scientific papers devoted to the formation of the market of educational services, imperatives of educational potential, innovative component of education in the business environment, etc., it is necessary to note the lack of coverage of issues related to conceptual principles, theoretical and methodological aspects and practical aspects development of education marketing in the face of globalization challenges, which determines the relevance and necessity of research.

The views of scientists, their recommendations and the results of the research presented in the monograph aim to substantiate the conceptual foundations of education and key problems of education marketing, taking into account the current

виробничим сектором економіки: відмічається необхідність співпраці, однак не конкретизується, в чому саме вона полягає. Тому розкриття механізмів цієї взаємодії, її форм та пріоритетів, а також аналіз світового досвіду в цій сфері є важливим науковим завданням.

Поширення активної співпраці між вузами як центрами науки та бізнесом впливає на економічний простір тієї території, де відбуваються інноваційні процеси. Формується певний імідж регіону як провідника нововведень, а це, своєю чергу, стимулює створення та розвиток інноваційної діяльності держави.

На сьогоднішній день немає єдиного визначення технопарку незважаючи на те, що така форма здійснення інноваційної діяльності існує з середини Х століття. Міжнародна асоціація наукових парків (International Association of Science Parks – IASP) пропонує наступне визначення: «Науковий парк – це організація, яка управляється фахівцями, головна задача якої полягає у збільшенні добробуту населення певної території завдяки просуванню ідеї інноваційної культури, а також конкурентоспроможності інноваційного бізнесу і наукової організації» [7]. Таким чином, головними ознаками наукового парку є, по-перше, спрямованість на розвиток тієї територіальної спільноти, де цей парк здійснює свою діяльність – тобто формується імідж території як передової, спрямованої на нововведення, привабливої для наукоємного виробництва; по-друге, важливо, що докорінно переосмислюється філософія ведення бізнесу – формується простір інноваційної культури, яка сповідує цінності науки: творчості, креативності, інноваційної активності; по-третє підкреслюється важливість співпраці між бізнесом та науковими організаціями. Така взаємодія реалізується через стимулювання та управління потоками знань та технологій між університетами, науково-дослідними інститутами, компаніями та ринками. Вона спрощує створення та зростання інноваційних компаній шляхом інкубації зосередженні інноваційної активності в єдиних центрах.

Цікавим є те, що IASP не робить різниці в поняттях «науковий парк», «технологічний парк», «технопол», «технологічний ареал», «дослідницький парк». За термінологією цієї організації це одне і теж саме. Різниця

обумовлена відмінністю сприйняття цих структур в різних країнах. Так у Великобританії зазвичай використовують термін «науковий парк», в США – «дослідницький парк».

В Україні така різниця в трактуванні понять існує: так, згідно Закону України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків»: «технологічний парк (технопарк) – юридична особа або група юридичних осіб, що діють відповідно до договору про спільну діяльність без створення юридичної особи та без об'єднання вкладів з метою створення організаційних засад виконання проектів технологічних парків з виробничого впровадження наукоємних розробок, високих технологій та забезпечення промислового випуску конкурентоспроможної на світовому ринку продукції» [8, ст.1].

Створення та діяльність саме наукових парків регулює Закон України «Про наукові парки», який трактує наукові парки як «юридичні особи, що створюються з ініціативи вищого навчального закладу та/або наукової установи шляхом об'єднання внесків засновників для організації, координації, контролю процесу розроблення і виконання проектів наукового парку. Його партнерами можуть бути суб'єкти господарювання, які повинні для цього укласти відповідний договір» [9, ст.1].

Таким чином, різниця полягає в тому, що в технологічному парку існує певне обмеження для потенційних клієнтів (наприклад, можуть допускатися екологічно нешкідливі підприємства), а зв'язки з університетами чи дослідницькими інститутами не є обов'язковими. Натомість, наукові парки створюються тільки на базі наукових та навчально-наукових установ.

У новітній час в світі існує понад 500 технопаркових структур, у США функціонує понад 160 технопарків (що становить біля 30% загальної кількості таких структур у всьому світі), у Німеччині нараховують понад 60 структур такого типу, у Китаї – близько 50, у Великій Британії – понад 40, у Франції – 30, Японії – 20, Сінгапурі – 10 [6, с.3].

Перше такі інноваційні структури були створені у США на початку 50-

их років Стенфордським університетом штату Каліфорнія, який згодом виріс у всесвітньо відомий парк «Кремнієва долина» – центр високотехнологічної індустрії, що виробляє до 20 % всього програмного забезпечення та комп'ютерної техніки у світі. Найбільш ефективні на сьогоднішній день дослідницькі парки в США виникли спонтанно завдяки вдалому поєднанню географічних, економічних та соціальних факторів, однак спільним є те, що вони виникли на базі провідних наукових організацій країни та всесвітньовідомих навчальних закладів: Гарвардський університет, Массачусетський технологічний інститут, Каліфорнійський інститут технологій (технопарк «Шосе-128»), Північнокаролінський університет та університет Дьюка (технопарк «Трикутний дослідний парк»), Південно-Західний фонд біомедичних досліджень, Південно-Західний дослідний інститут, Техаський університет Сан-Антоніо (біотехнологічний парк Сан-Антоніо), Техаський університет (Техаський науковий парк в м. Остіні) тощо.

Комерціалізація науки постає у США одним із національних пріоритетів та ключовою метою створення паркових структур, які є своєрідними «вузлами зосередження наукового та комерційного потенціалів та їх ефективної подальшої співпраці. Під впливом активізації наукової діяльності в межах дослідницьких парків формується і певний імідж тих територій, де вони сформовані, як технологічних центрів, що притягують інтелектуальні ресурси з усього світу та відрізняються креативними ідеями, здатними змінити всесвіт.

Подібну схему організації наукових парків на базі університетів використовують у Великобританії. Так, у Великобританії перший технопарк був організований в 1972 р. при університеті Херіот-Уатта на сході Шотландії. У 1973р. при коледжі Гроаци Кембриджського університету. Район, що оточує університет, ще 40 років тому був сільською місцевістю. Після створення технопарку за останні 15 років поблизу нього розмістилися 1600 компаній, в яких працюють 45 тис. дослідників та вчених. Також прикладами ефективного співпраці академічних установ, бізнесу та місцевої влади можна назвати діяльність наукових парків Кембриджа, Единбурга і Суррейського університету

[6, с. 47]. Імідж цих наукових організацій поширився і на регіони, де вони функціонують – це території високої академічної мобільності, традиційно розвиненою науковою сферою та високою якістю освітніх послуг.

Дуже іншим є досвід азійських країн. У країнах Далекого Сходу наукові парки почали виникати в 70-80-х роках. Зараз діють або організуються кілька наукових парків в Японії (включаючи «наукове місто» Цукуба, куди входить 3 технопарки, понад 50 державних дослідних інститутів, на які витрачається близько половини національного бюджету НДР) і по одному в Сінгапурі, Південній Кореї, Тайвані та Таїланді. Вони вносять помітний внесок в економічний розвиток регіонів цих держав. Незважаючи на відмінності, перш за все незрівнянно більший економічний потенціал Японії, є одна спільна риса у розвитку наукових парків в цих країнах: всі вони є плодами свідомої урядової політики. У жодній з названих країн не відбувається спонтанної утворення науково-технічних і промислових організацій навколо великого університету, як в США, не домінує консервативна модель потужних самовпорядкованих структур провідних вишів країни, як у Великобританії. В Японії вся політика регіонального розвитку та індустріалізації спирається на план створення мережі з 19 «технополісів», який здійснюється під егідою Міністерства міжнародної торгівлі та промисловості. У реалізації цього плану беруть участь всі міністерства і префектури, в яких будуть розташовані «технополіси». Мобілізовані всі ресурси, включаючи засоби масової інформації, промисловість і місцева влада. Культура технополісу формує і певний імідж – території нового технологічного укладу, з високою автоматизацією всіх процесів життєдіяльності.

Дуже централізованим є регулювання діяльності наукових парків в Китаї. Найбільш відомими є багатонаціональні (міжнародні) зони розвитку, такі як Шеньчжень, Дунгуань, і Сучжоу, в яких підкреслюється роль транснаціональних корпорацій як двигунів прогресу. Інший тип являє собою багатонаціональні зони навчання, серед яких Шанхай вважається лідером. Нарешті є місцеві інноваційні зони навчання, які більше покладаються на

вітчизняні технології з деякою взаємодією з іноземними компаніями. Прикладом таких парків є Сіань, який багато в чому спирається на ресурси місцевого університету та оборонної промисловості Китаю. Китайський уряд надає основну фінансову підтримку інноваційним компаніям, навчальні заклади забезпечують їх кваліфікованими кадрами. Китай на сьогодні є одним з провідних практиків у використанні стратегії науково-дослідних парків для економічного і регіонального розвитку. Великі науково-технологічні промислові парки Китаю є головним інструментом країни для підвищення конкурентоспроможності на міжнародному рівні [6, с. 67-69]. Імідж територій це зони створення нових технологій, які мають експериментальний характер.

Як ілюструє досвід розглянутих держав, наукові парки є комплексною системою, тому важлива активна участь у цих процесах як представників бізнесу, так і державних органів влади, зокрема на регіональному та місцевому рівнях.

Для України найбільш пріоритетною, на наш погляд, є американська модель створення наукових парків. Це обумовлено, по-перше, тим, що університети в нашій державі ще з радянських часів були відомими центрами підготовки висококваліфікованих кадрів, мають значний науковий потенціал, відповідну дослідницьку базу та досвід співпраці з виробничими підприємствами. По-друге, саме в університетах є найбільш сприятливе середовище для розвитку інноваційної культури, оскільки концентрують потенціал творчої та активної молоді, генерують нові ідеї, має потужний інтелектуальний капітал та сталу систему наукових традицій. Нажаль, багато підприємницьких структур цього не мають як з об'єктивних (відсутність досвіду наукових досліджень), так і з суб'єктивних причин (не бажання вкладати у високоризикові наукові проекти). Держава хоча і декларує підтримку інноваційної діяльності, але допомога є дуже обмеженою і зводиться лише до законодавчого регулювання та певних пільг (які періодично скасовуються). У високорозвинених країнах рівень бюджетних асигнувань на функціонування науково-технічних зон досить високий: у Великобританії –

%, Франції – 74 %, у Німеччині – 78 %, у Нідерландах – 70 %, у Бельгії – майже 100 %, тоді коли українські технопарки є на самофінансуванні, а держава надає лише деякі пільги та преференції, що належать до непрямих методів стимулювання [3, с. 362]. Тому ані японська, ані китайська моделі, засновані на дуже активній підтримці держави, не є дієвими в реаліях української економіки.

Навчальні заклади дуже зацікавлені у співпраці з бізнесом в Україні, оскільки більшість з них так і не змогли перейти на самофінансування та потерпають значних фінансових труднощів, тому потребують в нових джерелах інвестицій в фундаментальні та прикладні дослідження, оновлення матеріально-технічної бази, налагодження каналів для трансферу технологій у виробництво. Це сприятиме збільшенню автономності та фінансової незалежності вишів, розширенню можливостей у сфері наукових досліджень та професіоналізації студентів, комерціалізації знань, підвищенню престижу університету та науки загалом. З боку університетів провідним завданням є заснування технопарків, інноваційних фірм, венчурних фондів на своїй базі з метою проведення науково-дослідних робіт; зменшення бюрократичної складової у їхній діяльності, що суттєво ускладнює діалог ВНЗ із бізнесом; активне залучення експертів та представників бізнесу до освітнього процесу [10, с.113].

Зацікавленість бізнесу в участі в наукових парках обумовлена прагненням підвищити конкурентоспроможність на ринку завдяки використанню сучасних технологій, залученню висококваліфікованих кадрів, збільшенню прибутку за рахунок збільшення доданої вартості, підвищенню ділової репутації. Для підприємницьких структур важливо переорієнтуватися зі зваженого отримання прибутку на досягнення довгострокових результатів шляхом інноваційної діяльності.

Ініціатором та організатором такої співпраці повинна стати регіональна влада, оскільки через створення наукових парків, як свідчить світова практика, підвищується імідж регіону, а це означає притік інвестицій та залучення висококваліфікованої робочої сили з інших регіонів та країн, активізації ділової

активності (шляхом надання пільг, звільнення від податків бізнес-структур, які співпрацюють з університетами), заснування нових типів підприємств. Основними принципами ефективної допомоги при цьому є зниження адміністративних бар'єрів при організації наукоємного виробництва на території, розвиток соціальної інфраструктури, використання зав'язків науковими центрами, формування замовлення на спеціальності відповідно до дійсних потреб ринку праці та бізнес-середовища, заохочення (у вигляді пільг) бізнес-організацій до проведення спільних з університетами науково-дослідних робіт в пріоритетних сферах.

Як свідчить світова практика створення та активізації наукових парків важливу місце в цих процесах займає інтелектуалізація економічних відносин. Людські знання і можливості завжди були в основі створення вартості, але це стало більш очевидним в сторіччя інформації, де розумовий компонент діяльності стає все більш і більш важливим. Традиційно при аналізі індивідуального і суспільного виробництва не приділялося особливої уваги інтелектуальному капіталу, розглядалися більш відчутні матеріальні активи, компонент знання в ланцюгу створення економічної вигоди був затінений тенденцією визначення бізнесу як переважно матеріальної діяльності. Проте потенційні переваги, які виражаються у тому, що інтелектуальний капітал формує більший дохід, з часом змінили цей підхід. Інтелектуальні активи існують в різних формах, і їх ефект обмежений тільки здібностями людей використовувати його. Можливості управління людським інтелектом і конвертації його в корисні товари і послуги стає критичною компетенцією сучасному бізнесі. Застосування знань для забезпечення конкурентоспроможності стало все більш і більш важливим в організаційних стратегіях. Зростає інтерес до інтелектуального капіталу, творчого потенціалу інновацій і організаційного навчання [11].

Розвиток інтелектуального капіталу (тобто інтелектуалізація) є домінуючою характеристикою інтенсифікації інформаційної взаємодії, оскільки виявляє потенційні можливості і перспективи розвитку інформаційної

технологій на основі знання, вмінь, досвіду спеціалістів, а також інноваційних рішень в даній сфері. За таких умов інтелектуальний капітал перетворюється в головний ресурс та генератор процесу інформатизації підприємства, характеризує та спрямовує подальший його розвиток та вплив на інформаційні взаємозв'язки між учасниками ринку.

Інтелектуальний капітал включає як інтелектуальні ресурси у вигляді знань, навичок, досвіду співробітників підприємства, так і інструменти (технології, методи, процеси) здійснення інтелектуальної діяльності, а також результати розумової праці (патенти, авторські права, торгові марки і інші нематеріальні активи) [12]. Найбільш значиму роль в структурі інтелектуального капіталу, на нашу думку, займають інтелектуальні ресурси. Саме вони створюють нові рішення для задоволення людських потреб і займають центральне місце в економіці, заснованій на знаннях. Інтелектуальні ресурси є також тим регулятором, що може стимулювати або навпаки гальмувати процеси ефективної співпраці на ринку.

В умовах становлення економіки знань істотно зростає роль менеджменту високотехнологій, внаслідок чого зростає потреба у фахівцях з управління інтелектуальними ресурсами високотехнологічних фірм, інноваційними проектами та трансфертами технологій, здатних прогнозувати комерційну значущість високотехнологічних розробок і організувати ефективне просування їх на ринок. Фахівець з управління інноваціями повинен забезпечувати практичну реалізацію досягнень науки, техніки і технологій з метою організації виробництва конкурентоспроможних товарів і послуг.

На сьогоднішній день стає очевидною та обставина, що рішення вказаної проблеми в рамках традиційної освітньої системи, орієнтованої тільки на «класичний результат», стає неможливим. Особливості розвитку суспільства вимагають безперервного оновлення освітньої системи, викликаного постійно змінюваними критеріями професійної оцінки фахівців.

Нанотехнологія об'єднує провідних учених найрізноманітніших областей фізики, хімії, інженерів, філософів, соціологів, економістів та ін., і

є найбільш перспективною з точки зору комерціалізації інновацій галузь майбутнього виробництва, яка визначає перспективи переходу до шостого технологічного укладу.

Тому наявність ознак трансдисциплінарності та міждисциплінарної методології може служити в якості основних критеріїв інноваційності пропонованих освітніх проектів. Тільки на такій основі підготовка фахівців, управління інноваційною діяльністю може забезпечити їх органічна взаємодія з ученими, інженерами, технологами, конструкторами, фахівцями-практиками, розуміючими специфіку інноваційного процесу, і сприяти розробці ефективних управлінських рішень.

Подальшими напрямками наукових досліджень в цій сфері є розробка механізмів узгодження інтересів всіх суб'єктів інноваційної діяльності, впровадження критеріїв оцінки їх впливу на розвиток іміджу регіонів в державі загалом, оцінка інтелектуального потенціалу діяльності наукових парків.

Поступовий розвиток соціально-економічних систем та інтеграції процесів України в єдиний європейський економічний, соціальний та науковий простір не можливий без ефективної інноваційної інфраструктури, яка є сполучною ланкою між бізнесом та наукою. Базовим елементом в цій інфраструктурі є наукові парки, які виконують функцію аттракторів інноваційної активності в регіоні, створюючи сприятливі умови для поєднання інтересів і можливостей організацій, що займаються науковими та прикладними розробками, та підприємств, які впроваджують результати цих розробок в свою діяльність.

Актуальним є врахування регіонального аспекту розвитку інноваційної інфраструктури на базі розгалуженої системи наукових та технічних парків. Пріоритетним формуванням наукових парків в регіонах є значна концентрація науково-технічного та виробничого потенціалу. До таких регіонів в Україні належить, зокрема, Придніпровський регіон, який має всі передумови для активізації інноваційної діяльності на базі наукових парків.

Історично склалося, що Придніпровський регіон є визначним науково-технічним центром держави. Наукові школи Придніпров'я працюють над новими науковими проблемами, зокрема тими, що стосуються формування і реалізації космічної програми України, створення енергозберігаючих технологій у гірничій справі, металургійній, хімічній промисловості, будівництві та сільському господарстві [1].

У 2015р. інноваційну діяльність здійснювали понад 20 % промислових підприємств регіону. За 2015 на технологічні інновації підприємствами області витрачено 8017 млн. грн., з них більше половини було спрямовано на придбання машин, обладнання та програмного забезпечення. У 2015р. впроваджено близько 400 найменувань інноваційної продукції (з них 290 – нові види машин, устаткування, прилади, апарати) і 114 технологічних процесів (у тому числі 30 – маловідходні, ресурсозберігаючі). В регіоні діють 99 організацій, які виконують наукові дослідження й розробки, до наукових кадрів регіону належать 10514 кандидатів та докторів наук [2, 3].

Пріоритетними напрямками інноваційної діяльності регіону декларовано наступні: розбудова Придніпровського регіону як регіону інновацій через розвиток інноваційної освіти, створення інноваційного середовища – IT-кварталів навколо великих міст, комерціалізація інновацій та сприяння розвитку інноваційного машинобудування, приладобудування, металургії, сільського господарства [4, 5, 6].

Однак, незважаючи на сприятливі умови розвитку інновацій, нестатки науковий та виробничий потенціал та активно діючу наукову інфраструктуру, питома вага інноваційної продукції в обсязі промисловості регіону складає лише 0,4 %, щодо інновацій в сфері обслуговування та соціальних інновацій відсутня навіть статистика. Стрімке впровадження інновацій в регіональну економіку поки що не відбувається з цілої низки причин, зокрема:

- зменшення частки наукомістких виробництв у структурі економіки регіону;
- старіння наукового персоналу;

- зменшення рівня державного фінансування інновацій та науки;
- переорієнтація вітчизняних підприємств-замовників на західні інновації;
- відсутність належної ринкової інфраструктури, що забезпечує комерціалізацію наукового продукту та інноваційний процес у цілому.

Означені проблеми (з акцентом на останній аспект) актуалізує потребу розвитку інноваційної інфраструктури через мережу наукових парків.

В регіоні є позитивний досвід створення та діяльності наукових парків. Так, на базі Державного вищого навчального закладу «Український державний хіміко-технологічний університет» спільно з державним концерном «Ядерне паливо» діє товариство з обмеженою відповідальністю «Науковий парк «Хімічні технології». Метою створення наукового парку є розвиток наукової та інноваційної діяльності у вищому навчальному закладі, ефективне та раціональне використання наявного наукового потенціалу, матеріально-технічна база для комерціалізації результатів наукових досліджень і впровадження на вітчизняному та закордонному ринках [7]. На базі Державного вищого навчального закладу «Національний гірничий університет» створено Дніпропетровський Центр корпорації «Науковий парк «Дніпровська політехніка» та науковий парк «Енергоефективні технології».

Позитивним моментом в означених умовах є створення на базі Дніпровського університету імені Олеся Гончара наукового парку пріоритетними напрямками діяльності якого є:

- проведення наукових космічних досліджень, прикладних наукових розробок перспективних зразків ракетно-космічної техніки та передових технологій;
- розробка перспективних технологій дистанційного зондування Землі, супутникових навігаційних та телекомунікаційних послуг, геофізичного моніторингу та геоінформаційного забезпечення;
- розробка інтегрованих багатфункціональних систем здійснення контролю та проведення аналізу космічного простору;

- організація та проведення наукових досліджень в сфері цифрової економіки України, розроблення науково-практичних рекомендацій щодо електронної комерції, митниці, охорони здоров'я, безпаперової торгівлі, електронного урядування, а також правил та інфраструктури електронних комунікацій (включаючи координацію використання частот та поширення широкосмугового доступу);

- розробка та впровадження цифрових технологій в економіку держави, створення інтелектуальних пристроїв для підвищення конкурентоспроможності на світовому та вітчизняному рівнях;
- виконання науково-освітніх програм в сфері підготовки спеціалістів у космічній галузі та цифрових технологій;
- розробка конкурентних стратегій розширення присутності вітчизняних підприємств на світовому ринку цифрових технологій та космічних послуг, поширення сучасних підходів забезпечення інвестиційної привабливості космічної діяльності в реаліях вітчизняної економіки.

Наступним етапом в розвитку інноваційної діяльності через наукові парки регіону є об'єднання їх в мережну структуру на базі єдиного ядра, яким може виступати Придніпровський науковий центр НАН України і МОН України. Основними науковими напрямками Придніпровського наукового центру НАН України і МОН України є наступні:

- сприяння широкому використанню передових досягнень науки і техніки для забезпечення інноваційного розвитку Придніпровського регіону; організації і проведення наукової і науково-технічної експертизи інноваційних проєктів;
- сприяння здійсненню науково-організаційних заходів, які направлені на формування ефективної науково-технічної і інноваційної політики в металургійній, гірничодобувній, хімічній і машинобудівній галузях, розвиток раціональної інфраструктури інноваційної діяльності;

- сприяння розробці і здійсненню заходів щодо поліпшення екологічного стану техногенно навантажених районів Придніпров'я, вивчення антропогенного впливу на зміну клімату;

- сприяння інтеграції відповідних напрямів науки з освітою і виробництвом, впровадженню результатів наукових досліджень на практиці;

- здійснення просвітницької діяльності в інноваційній сфері, сприяння підготовці наукових кадрів в регіоні [4].

Мережевий підхід сприятиме кластеризації інноваційної діяльності на регіональному рівні, об'єднуючи в єдиний простір наукові парки з їх інтелектуальним ресурсом та бізнес-структури з їх виробничою базою інвестиційними можливостями та системами розподілу. Наукові парки, в свою чергу, поєднують у своєму середовищі всіх учасників інноваційного процесу, даючи змогу налагодити співробітництво регіональних наукових центрів з промисловими підприємствами і бізнесом, максимально повно залучити до виконання інвестиційних проектів потенціал наукових установ і вищих навчальних закладів і, тим самим, сприятимуть зміні структури економіки регіону, її диверсифікації, розвитку високотехнологічних галузей і нових видів діяльності [1, с. 119].

Однак, враховуючи об'єктивні умови активізації цих процесів та зацікавленість в них держави, слід зазначити і ті проблеми, що стримують діяльність наукових парків. Так, на сьогоднішній день, недостатньо чітко визначений механізм зміни учасників наукових парків. Недостатньо узгоджено з податковими органами напрями витрачання засобів із спеціальних рахунків парків та їх учасників. Актуальним також представляється вдосконалення механізмів реєстрації та реалізації інноваційних та інвестиційних проектів.

Таким чином, наукові та технологічні парки не лише в розвинутих, але й в країнах, що розвиваються, стають невід'ємною частиною економічної системи. Вони є інструментом стимулювання промислового виробництва, залучення інвестицій, збільшення зайнятості населення, вирівнювання економічного розвитку регіонів. Загалом, ідея індустріальних парків є досить перспективною

та економічно вигідною як для підприємств, так і для держави. Україна, яка відчуває гострий дефіцит інвестиційних ресурсів та має деформовану структуру промисловості, має активно розвивати систему індустріальних парків. Доцільною видається реалізація політики створення індустріальних парків в три етапи:

1. Розробка чіткої зрозумілої концепції розвитку індустріальних парків. Вона має бути своєрідним проспектом з демонстрацією затрат та вигід держави та бізнесу, а також містити дієві механізми створення індустріальних парків, максимально наближеними до української практики.

2. Прийняття Закону України про проведення низки пілотних проектів на основі із депресивних територій. Цей проект має стати «промо-роликком» для інвесторів, який сформує певні позитивні очікування.

3. На основі аналізу функціонування парків в українських умовах формування законодавчої бази для широкого застосування індустріальних парків на території України.

У відповідному законі було б доцільно визначити такі положення.

1. Закріпити право ініціації створення індустріального парку виключно за органами місцевого самоврядування. Оскільки держава здійснює фінансову підтримку діяльності учасників індустріальних парків, вона повинна мати право визначити політику розвитку індустріальних парків. Водночас, створення індустріального парку має бути погоджене з органами центральної та обласної влади з метою проведення системної політики розвитку індустріальних парків та уникнення проблеми виникнення профіциту потужностей.

2. Визначити розподіл часток в статутному капіталі управляючої компанії між громадою-областю-державою в залежності від обсягу фінансової участі сторін в реалізації проекту. Надати учасникам індустріальних парків (компаніям, які вирішили розмістити в ньому своє виробництво) опції на купівлю 25 %+1 акції з метою можливості їх впливу на політику управляючої компанії.

3. Розробити дієвий механізм залучення інвесторів. Зокрема, видасти доцільним створення окремого відомства в рамках Міністерства економічного розвитку та торгівлі України, яке б займалося залученням потужних іноземних та вітчизняних компаній в індустріальні парки України. Крім того, необхідно зобов'язати ініціаторів створення індустріальних парків разом з проектом створення подавати стратегію залучення компаній до парку.

4. Запровадити пакет фіскальних стимулів (з паралельним внесенням змін до Податкового кодексу України) для учасників муніципальних індустріальних парків. При цьому рівень державної допомоги має бути обернено пропорційним до відношення показника ВВП на душу населення регіоні розміщення індустріального парку до середнього значення ВВП на душу населення в Україні. Іншими словами: чим бідніша територія, тим більший обсяг державної допомоги має бути наданий учасникам індустріального парку.

5. Чітко прописати механізм контролю громадськості щодо використання податкових пільг учасниками індустріальних парків, зобов'язавши їх публічно розкривати інформацію щодо обсягу отриманих пільг, напрямків їх використання, фінансових та економічних показників діяльності. Крім того, варто надати право управляючій компанії періодично проводити перевірки учасників парку на предмет відповідності її діяльності вимогам законодавства та договору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Інноваційна Україна 2020: національна доповідь / за ред. В.М. Гейця та ін.; НАН України. – К., 2015. – 336 с.
2. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів / Авт.упоряд.: Г.О. Андрощук, І.В. Живчикова, Б.Г. Чижевський, М.М. Шевченко. – К: Парламентське вид-во, 2009. – 632 с.
3. Чудаєва І.Б. Наукові парки: суть, функції та перспективи створення // І.Б. Чудаєва // Науковий вісник НЛТУ України. – 2011. – Вип. 21.1. – С. 352-357.

4. Солоха Д.В. Концептуальні засади формування інноваційної моделі регіонального розвитку / Д.В. Солоха // Прометей. – 2014. – № 2. – С. 93-98

5. Фінагіна О.В. Наукові засади теорії та практики сучасного бізнес-інкубування / О.В. Фінагіна // Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія : Економічні науки. - 2015. - Вип. 40(3). – С. 3-10.

6. Уханова І.О. Розвиток та функціонування технопарків: світовий досвід та специфіка в Україні - Монографія. – Одеса, 2012. – 131 с.

7. General principles of International Association of Science Parks activity [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: <http://www.iaspinspiringsolutions.com>

8. Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків: Закон України від 16 липня 1999 р. N 991-XIV // Відомості Верховної Ради. – 1999. – № 40, ст.363 / Офіційний сайт Верховної Ради України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/991-14>

9. Про наукові парки: Закон України від 25 червня 2009 року № 1563-VI // Відомості Верховної Ради. – 2009. – № 51, ст.757 / Офіційний сайт Верховної Ради України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1563-17>

10. Семенець Ю.О. Партнерство бізнесу, держави та університетів як стратегічний ресурс інноваційного розвитку України / Ю.О. Семенець // Ефективна економіка. – 2016. – № 2. – С. 112-124

11. Крючков В.Н. Менеджмент високих технологій: науково-образовательные аспекты подготовки кадров для инвенциональной экономики / В.Н. Крючков, К.Н. Полещенко, В.И. Разумов // Вестник Омского университета. Серия «Экономика». – 2009. – № 2. – С. 123-127

12. FIRE SUPPORT. Aerospace and defense marketing. Top 100 Aerospace Companies - 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://defensecontractormarketing.com>.

3. Розробити дієвий механізм залучення інвесторів. Зокрема, видасти доцільним створення окремого відомства в рамках Міністерства економічного розвитку та торгівлі України, яке б займалося залученням потужних іноземних та вітчизняних компаній в індустріальні парки України. Крім того, необхідно зобов'язати ініціаторів створення індустріальних парків разом з проектом створення подавати стратегію залучення компаній до парку.

4. Запровадити пакет фіскальних стимулів (з паралельним внесенням змін до Податкового кодексу України) для учасників муніципальних індустріальних парків. При цьому рівень державної допомоги має бути обернено пропорційним до відношення показника ВВП на душу населення регіоні розміщення індустріального парку до середнього значення ВВП на душу населення в Україні. Іншими словами: чим бідніша територія, тим більший обсяг державної допомоги має бути наданий учасникам індустріального парку.

5. Чітко прописати механізм контролю громадськості щодо використання податкових пільг учасниками індустріальних парків, зобов'язавши їх публічно розкривати інформацію щодо обсягу отриманих пільг, напрямків їх використання, фінансових та економічних показників діяльності. Крім того, варто надати право управляючій компанії періодично проводити перевірки учасників парку на предмет відповідності її діяльності вимогам законодавства та договору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Інноваційна Україна 2020: національна доповідь / за ред. В.М. Гейця та ін.; НАН України. – К., 2015. – 336 с.
2. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів / Авт.упоряд.: Г.О. Андрощук, І.В. Жиливська, Б.Г. Чижевський, М.М. Шевченко. – К: Парламентське вид-во, 2009. – 632 с.
3. Чудаєва І.Б. Наукові парки: суть, функції та перспективи створення // І.Б. Чудаєва // Науковий вісник НЛТУ України. – 2011. – Вип. 21.1. – С. 352-357.

4. Солоха Д.В. Концептуальні засади формування інноваційної моделі регіонального розвитку / Д.В. Солоха // Прометей. – 2014. – № 2. – С. 93-98

5. Фінагіна О.В. Наукові засади теорії та практики сучасного бізнес-інкубування / О.В. Фінагіна // Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія : Економічні науки. - 2015. - Вип. 40(3). – С. 3-10.

6. Уханова І.О. Розвиток та функціонування технопарків: світовий досвід та специфіка в Україні - Монографія. – Одеса, 2012. – 131 с.

7. General principles of International Association of Science Parks activity [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: <http://www.iaspinspiringsolutions.com>

8. Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків: Закон України від 16 липня 1999 р. N 991-XIV // Відомості Верховної Ради. – 1999. – № 40, ст.363 / Офіційний сайт Верховної Ради України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/991-14>

9. Про наукові парки: Закон України від 25 червня 2009 року № 1563-VI // Відомості Верховної Ради. – 2009. – № 51, ст.757 / Офіційний сайт Верховної Ради України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1563-17>

10. Семенець Ю.О. Партнерство бізнесу, держави та університетів як стратегічний ресурс інноваційного розвитку України / Ю.О. Семенець // Ефективна економіка. – 2016. – № 2. – С. 112-124

11. Крючков В.Н. Менеджмент високих технологій: науково-образовательные аспекты подготовки кадров для инвенциональной экономики / В.Н. Крючков, К.Н. Полещенко, В.И. Разумов // Вестник Омского университета. Серия «Экономика». – 2009. – № 2. – С. 123-127

12. FIRE SUPPORT. Aerospace and defense marketing. Top 100 Aerospace Companies – 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://defensecontractormarketing.com>.

13. The World Bank. Data [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://data.worldbank.org/indicator/TX.VAL.TECH.CD>.

14. Futron Releases 2014. Space Competitiveness Index [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://spaceref.biz/commercial-space/futron-releases/2014-space-competitiveness-index.html>.

15. Means of Ascent. The Aerospace Growth Partnership's Industrial Strategy for UK Aerospace 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.aerospace-growth-partnership.com/industry-strategy-2016>.

16. Сайт Кабінета Міністрів України. Постанова «Про затвердження переліку пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок на період до 2020 року» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/942-2011-%D0%BF>.

17. Disruptive technologies: Advances that will transform life, business, and the global economy [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mckinsey.com/business-functions/digital-mckinsey/our-insights/disruptive-technologies>.

18. News / Офіційний сайт Yuzhnoye State Design Office [Електронний ресурс]. URL: <http://www.yuzhnoye.com/images/news>.

19. Інноваційна Україна 2020: національна доповідь / за заг. ред. В.М. Гейця та ін.; НАН України. – К., 2015. – 336 с.

20. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів / Авт.упоряд.: Г.О. Андрощук, І.Б. Жиливко, Б.Г. Чижевський, М.М. Шевченко. – К: Парламентське вид-во, 2009. – 632 с.

21. Чудаєва І.Б. Наукові парки: суть, функції та перспектива створення в Україні // Науковий вісник НЛТУ України. – 2011. – Вип. 21.1. – С. 352-360.

22. Фінагіна О.В. Наукові засади теорії та практики сучасного бізнес-інкубування / О.В. Фінагіна // Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки. – 2015. – Вип. 40(1). – С. 5-10.

23. Уханова І.О. Розвиток та функціонування технопарків: світовий досвід та специфіка в Україні – Монографія. – Одеса, 2012. – 131 с.

24. General principles of International Association of Science Parks activity [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: <https://www.iaspinspiringsolutions.com>

25. Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків: Закон України від 16 липня 1999 р. N 991-XIV // Відомості Верховної Ради. – 1999. – № 40, ст.363 / Офіційний сайт Верховної Ради України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/991-14>

26. Про наукові парки: Закон України від 25 червня 2009 року № 1563-VI // Відомості Верховної Ради. – 2009. – № 51, ст.757 / Офіційний сайт Верховної Ради України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1563-17>

27. Семенець Ю.О. Партнерство бізнесу, держави та університетів як стратегічний ресурс інноваційного розвитку України / Ю.О. Семенець // Ефективна економіка. – 2016. – № 2. – С. 112-124

28. Наука, технології та інновації в Дніпропетровській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dnprstat.gov.ua/statinfo%202015/ni>

29. Наука, технології та інновації в Запорозькій області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.zp.ukrstat.gov.ua/images/stories/2.5.2_Nauka

30. Наука, технології та інновації в Запорозькій області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kr.ukrstat.gov.ua/stat_inf_rik_nauka

31. План реалізації Стратегії розвитку Дніпропетровської області на період 2015 – 2017 роки

32. Стратегія регіонального розвитку Запорозької області на період до 2020 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zoda.gov.ua/images/article/original/000055/55043/strategia2020.pdf>

33. Стратегія регіонального розвитку Кіровоградської області на період до 2020 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // http://economy.kradmin.gov.ua/files/strategy_2020.pdf

34. Науковий парк «Хімічні технології» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.evrowork.com/o-nas/>

35. Офіційний сайт Національної Академії Наук України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www1.nas.gov.ua/rsc/psc/Pages/default.aspx>

36. Hudym K.M. Support of innovations through improvement of regulatory framework for higher education in Ukraine / K.M. Hudym // Вісник Дніпропетровського університету. Сер.: Менеджмент інновацій. / Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара. – Дніпропетровськ, 2015. – Т. 23. – Вип. 4. – С. 34-38

37. Zhylenko K.M. Methodology of the estimation of the national economic degree integration into the globalization process «Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Світове господарство і міжнародні економічні відносини». – 2018 р.

38. Крупский А. П., Богдан Ю. Д. Место инновационного потенциала в системе менеджмента предприятий Сучасні наукові погляди на економічний розвиток країни: теорії та пропозиції: матеріали доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (м. Ужгород, 11-12 грудня 2015 р.) / За ред. М.М. Палінчак, В.П. Приходько, А.Крупські. – У 2-х частинах. – Ужгород: Видавничий дім «Гельветика», 2015. – Ч. 1. – 160 с. (С. 132-135)

39. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010-2020 роки в умовах глобалізаційних викликів (проект) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kno.rada.gov.ua/uploads/documents/36382.pdf>

40. Джерела фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств [Електронний ресурс]. – Режим доступу: ukrstat.gov.ua

41. Офіційний сайт Всесвітньої організації інтелектуальної власності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.wipo.int/portal/en/index.html>

42. Ukraine. Statistical Country Profiles [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.wipo.int/ipstats/en/statistics/country_profile/profile.jsp?code=UA

43. Савченко О.І. Визначення основних підходів необхідності розвитку українського ринку об'єктів інтелектуальної власності [Електронний ресурс] / О.І. Савченко, О.С. Кесарева, О.М. Плотнікова. – Режим доступу: http://library.kpi.kharkov.ua/Vestnik/2010_8/stati/Savchenko_Kesareva_Plotnikova.pdf